

Anna Ziemlewska, Piotr Oliński

Noty

Rocznik Toruński 34, 301-307

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Noty

Folia Toruniensia, t. 6, red. Janusz Tandecki, wyd. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Kopernikańska w Toruniu, Toruń 2005, ss. 114.

W kolejnym tomie znalazło się osiem artykułów oraz pięć pozycji w ramach kroniki naukowej. Artykuły otwiera praca M. Frankowskiej, która zajęła się twórczością poetycką sekretarza miasta Torunia Jana Rybińskiego tworzącego na przełomie dwóch epok – renesansu i baroku. W kolejnym artykule I. Imańska przedstawiła aktywność biskupa Józefa Andrzeja Załuskiego na toruńskim rynku książki w I. połowie XVIII w. Okoliczności procesu sądowego, do którego doszło w związku z publikacją w „Gazecie Toruńskiej” z 13 III 1898 r., która została uznana za obraźliwą w stosunku do posła Gustava Gerlicha, przedstawiła G. Gzella. K. Tomkowiak opublikowała w trzeciej już części efekty swoich badań nad bibliotekami w Toruniu w okresie międzywojennym. Periodyki wydawane przez studentów Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w ostatnich latach stały się tematem publikacji J. Gomoliszek. Z kolei U. Zaborska przedstawiła nie tylko udział Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w tworzeniu międzynarodowej bibliografii Europy Środkowej i Wschodniej, ale również zasady organizacji tego projektu i jego dotychczasowe osiągnięcia. W projekcie tym uczestniczą liczne instytucje z krajów środkowoeuropejskich, a koordynacja projektu spoczywa w rękach Instytutu Herdera w Marburgu. Powstanie i postępujące prace nad wzbogacaniem zbiorów Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej przedstawiła Dominika Czyżak. Możliwości wykorzystania przez humanistów zasobów elektronicznych udostępnianych w internecie zaprezentowała B. Bednarek-Michalska. Tom zamyka wspomnienie poświęcone Wiesławowi Szlosowskiemu, zmarłemu niedawno pracownikowi Książnicy Miejskiej.

Rocznik Muzeum Okręgowego w Toruniu, t. XV, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2007, ss. 187

Przez wiele lat na łamach *Rocznika* ukazywały się wyniki prac badawczych pracowników Muzeum oraz naukowców, którzy zajmowali się historią oraz zabytkami Torunia i regionu. Obecnie, ze względu na różnorodność zbiorów artystycznych, historycznych, archeologicznych oraz etnograficznych Muzeum, znacznie poszerzył się zakres tematyczny publikowanych w *Roczniku* artykułów. Piętnasty tom, w którym obok obszernego artykułu Piotra Trybushewskiego o historii, budowie i pracach konserwatorskich nad nastawą ołtarza głównego z kościoła św. Jakuba, znalazły się teksty o portretach aktorów teatru kabuki na drzeworytach japońskich ze zbiorów toruńskiego Muzeum oraz o strojach Indian meksykańskich, dobrze odzwierciedla te zmiany. Omawiany tom zawiera także artykuł Beaty Bielińskiej-Majewskiej o zabytkach krzemiennych pochodzących z badań wykopaliskowych w Brzozie, gm. Wielka Nieszawa, jak również obszernie sprawozdanie z wszechstronnej działalności wydawniczej, wystawienniczej, konserwatorskiej oraz popularyzatorskiej Muzeum Okręgowego w latach 2001-2006. W *Roczniku* znalazły się także wspomnienia o wieloletnich i zasłużonych dla Torunia i jego zabytków pracownikach Muzeum: Janinie Myślińskiej, Janinie Kruszelnickiej oraz Helenie Annie Żurawskiej.

Jerzy Domasłowski, *Kościół świętych Piotra i Pawła i klasztor franciszkanów (dawniej reformatów) na Podgórzu w Toruniu*, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Toruń 2007, ss. 150 oraz il.

450 rocznica lokacji Podgórza stała się impulsem do wzmocnienia badań nad dziejami i zabytkami lewobrzeżnej części współczesnego Torunia. W 2005 r. To-Mi-To wydało z tej okazji monografię autorstwa Karoli Ciesielskiej i Tadeusza Zakrzewskiego, niestrudzonych badaczy tej części miasta, a Muzeum Okręgowe i Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Okręgowego zorganizowały sesję popularnonaukową, której plon został wydany w tomiku *Podgórz – po drugiej stronie Wisły*. Zabytki Podgórza stały się także obiektem zainteresowania historyków sztuki. Wyrazem tego była konferencja (z serii *Dzieje i skarby kościołów toruńskich*), zorganizowana w listopadzie 2006 r. przez toruński oddział Stowarzyszenia Historyków Sztuki, poświęcona podgórskim świątyniom, oraz

popularnonaukowa publikacja Jerzego Domasłowskiego o kościele świętych Piotra i Pawła, stanowiące swego rodzaju podsumowanie dotychczasowych badań, uzupełnione o szereg nowych ustaleń dotyczących barokowej architektury oraz cennego wyposażenia świątyni. Czytelnik znajdzie w omawianej książce także wskazówki bibliograficzne, materiał ilustracyjny z planami kościoła i klasztoru, dawnymi widokami kompleksu oraz zdjęciami współczesnego klasztoru i dzieł z wnętrza świątyni.

100-lecie kościoła pod wezwaniem Matki Boskiej Zwycięskiej i Świętego Jerzego w Toruniu, wyd. Parafia Matki Boskiej Zwycięskiej i Świętego Jerzego w Toruniu, Toruń 2007, ss. 160

Parafia Matki Boskiej Zwycięskiej i Świętego Jerzego w Toruniu jest jedną z najmłodszych parafii toruńskich. Utworzona została w 1971 r. Książka poświęcona dziejom tego kościoła parafialnego stanowi pokłosie sesji naukowej, która odbyła się 19 V 2007 r. Zawiera ona trzy referaty, z czego dwa zostały poświęcone dziejom kościoła i parafii Matki Boskiej Zwycięskiej i Świętego Jerzego, trzeci zaś kultowi św. Jerzego w diecezji chełmińskiej. Autorem pierwszego artykułu jest ks. J. Kwiatkowski. Przedstawił on dzieje parafii nawiązując aż do średniowiecznych dziejów szpitalnego kościoła św. Jerzego. Najwięcej miejsca jednak poświęcił funkcjonowaniu kościoła jako kościoła parafialnego od 1971 r. W artykule tym w formie aneksu znalazło się również tłumaczenie fragmentu pracy R. Heuera z 1907 r. poświęconego historii kościoła św. Jerzego. Drugi z artykułów, którego autorem jest W. Polak, dotyczy dziejów parafii w latach 1981–1989. Przedstawiono w nim zaangażowanie kapłanów z księdzem Stanisławem Kardaszem na czele w życie społeczne, wspieranie „Solidarności” i działalności opozycyjnej na tle wydarzeń ogólnopolskich. Ostatni artykuł, W. Rozyńkowskiego, poświęcony został przejawom kultu św. Jerzego, a przede wszystkim św. Jermemu jako patronowi kościołów na terenie diecezji chełmińskiej. Uzupełnienie książki stanowi bogaty materiał ilustracyjny, na który składa się łącznie 87 kolorowych fotografii.

Cmentarz św. Jerzego, pod red. B. Dybasia, wyd. ToMiTo, Toruń 2006, ss. 56

Niewielka rozmiarami książka poświęcona została najstarszemu istniejącemu cmentarzowi toruńskiemu. Składa się ona z trzech części: historycznego przedstawienia dziejów cmentarza od średniowiecza po wiek XX pióra M. Niedzielskiej, 62 biogramów wybitnych torunian pochowanych na tym cmentarzu w XX w., opracowanych przez S. Grochowinę, oraz bogatego materiału ilustracyjnego dotyczącego nieistniejącego już kościoła św. Jerzego oraz płyt nagrobnych i nagrobków. Zamieszczony plan cmentarza z podziałem na sektory można również znaleźć na stronie internetowej: <http://historicus.umk.pl/cmentarz/>, gdzie są bardziej szczegółowe informacje na temat położenia poszczególnych nagrobków.

Marian Łysiak, *Chirurgia toruńska w zarysie*, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, *Studia Societatis Scientiarum Torunensis*, Vol. II Nr 3, Sectio H (Medicina), Toruń 2006, ss. 184

Rozwój chirurgii w Toruniu nie został dotychczas przedstawiony w sposób kompleksowy. Praca M. Łysiaka podzielona została na trzynaście rozdziałów, z czego pięć poświęconych zostało chirurgii w okresie średniowiecza, czasów nowożytnych i w XIX w. W pozostałych ośmiu rozdziałach przedstawiony został rozwój chirurgii w Toruniu w XX w. Zwrócono również sporo uwagi na wyodrębniające się w ramach chirurgii powojennej specjalności. Ostatnim etapem tego rozwoju stały się zmiany wynikające z przekształcenia Akademii Medycznej im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy w Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Anna Kroplewska-Gajewska, *Malarstwo i rzeźba polska od końca XVIII wieku do 1945 w zbiorach Muzeum Okręgowego w Toruniu*, t. II, wyd. Muzeum Okręgowo w Toruniu, Toruń 2006, ss. 317

W pierwszym tomie wydawnictwa, który został opublikowany w 2003 r., znalazły się obiekty znajdujące się w Galerii Malarstwa, a więc powszechnie dostępne dla zwiedzających i badaczy. Po trzech latach Muzeum pokazało

w formie wystawy czasowej i przede wszystkim obszernego katalogu kolejne 293 dzieła, wydobyte z magazynów, biur i innych ekspozycji muzealnych. Dopiero ta druga część prezentacji pozwoliła na poznanie toruńskiej kolekcji sztuki nowoczesnej (do 1945 r.), w której reprezentowane są wszystkie najważniejsze kierunki w sztuce polskiej od końca XVIII w. do drugiej wojny światowej, oraz to, co jest specyfiką zbiorów: dzieła twórców związanych z wileńskim i toruńskim (dotąd mało znanym) środowiskiem artystycznym.

W katalogu powtórzono układ z pierwszego tomu. Publikacja składa się zasadniczo z dwóch części: obszernego wstępu zawierającego rys historyczny, charakterystykę kolekcji malarstwa i rzeźby do 1945 r. oraz z części katalogowej, prezentującej w układzie alfabetycznym biogramy poszczególnych artystów i informacje o ich pracach.

Tymon Niesiołowski (1882–1965), red. A. Rissmann, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2005, ss. 323

W 2005 r. przypadała czterdziesta rocznica śmierci niezwykle zasłużonego dla Torunia, a przede wszystkim dla Wydziału Sztuk Pięknych UMK, profesora Tymona Niesiołowskiego. Rocznicą oraz nowe badania nad oeuvre artysty, stały się impulsem do zorganizowania wystawy monograficznej oraz przygotowania katalogu prac Niesiołowskiego – najstynniejszego toruńskiego twórcy XX w., związanego z krakowską i zakopiańską bohemą oraz z wileńskim środowiskiem artystycznym, którego osiągnięcia przeniósł na grunt toruński. W omawianej publikacji znalazły się wspomnienia Tadeusza Zakrzewskiego o Tymonie oraz kalendarium życia i twórczości Niesiołowskiego, a także omówienie tej twórczości i źródeł jej inspiracji autorstwa Małgorzaty Geron. Najobszerniejszą część wydawnictwa stanowi katalog zawierający noty i materiał ilustracyjny do około 800 grafik, pastelów, akwareli i prac olejnych Niesiołowskiego.

Aleksandra Mierzejewska, Toruń – inny portret miasta. Ostatnie stulecie, wyd. Muzeum Okręgowe w Toruniu, Toruń 2007, ss. 12

Toruń kojarzy się najczęściej z gotyckimi, ceglаныmi zabytkami, wspaniałą panoramą od strony Wisły oraz bogatą historią, sięgającą XIII stulecia. W tej historii głównie akcentowane są dawne dzieje Torunia, czasy przynależ-

ności do Hanzy i państwa krzyżackiego. Twórcy wystawy *Toruń – inny portret miasta* pragnęli pokazać inne, nowsze oblicze miasta oraz wydarzenia z ostatniego stulecia, może nie tak doniosłe, jak podpisywanie traktatów pokojowych i nie tak spektakularne, jak wjazdy władców, ale bliskie mieszkańcom Torunia, którzy zresztą współuczestniczyli przy tworzeniu ekspozycji w Domu Eskenów. Wystawie towarzyszył niewielki, bogato ilustrowany folder, który pozwalał przenieść się na kąpielisko i do portu nad Wisłą, w czasy okupacji i komunizmu, do secesyjnego saloniku, starego sklepu bławatnego oraz na wielki plac budowy na Rubinkowie.

Lidia Gerc, *Collegium Maximum UMK w Toruniu. Dawny budynek Banku Rzeszy i NBP*, wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2006, ss. 78

Wśród gotyckiej zabudowy toruńskiej starówki i neogotyckich budowli powstałych po wyburzeniu starych kamienic i średniowiecznych fortyfikacji wyróżnia się eklektyczny teatr, a przede wszystkim gmach Collegium Maximum UMK, zbudowany na początku XX w. w stylu północnego (niderlandzkiego) renesansu dla Banku Rzeszy. Budynek ten, wzniesiony według projektu Juliusa Habichta, dopiero niedawno doczekał się opracowania historii i stylistyki. Wyniki badań Lidii Gerc zostały opublikowane w niewielkiej i stylowej książce. Znalazły się w niej interesujące informacje dotyczące założeń architektury bankowej, dane o użytkownikach obiektu (budynek od początku swego istnienia miał część mieszkalną, przeznaczoną dla pracowników) oraz omówienie bogatej dekoracji, wśród której wyróżnia się figura młodej kobiety o powabnych kształtach – Fortuny, zwanej od lat przez mieszkańców miasta „toruńską dziewicą”.

Z trzeciego brzegu Wisły. Szkice z antropologii Torunia, red. H. Czachowski, O. Kwiatkowska, A. Mianecki, A. Trapszyc, wyd. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Toruń 2007, ss. 143

Jak podkreślili redaktorzy we wstępie, jest wiele naukowych i popularno-naukowych publikacji o historii Torunia; omawiane wydawnictwo to propozycja etnologów i folklorystów trochę innego spojrzenia na tematykę, związaną z tak specyficznym zjawiskiem społeczno-kulturowym, jakim jest miasto. Tom

otwierają przedrukowane z przedwojennej prasy artykuły „toruńskiego cicero-
ne” – Mariana Sydowa o egzekucjach na Wiesiołkach, turniejach, zabawach
zapustnych i Zielonych Świątkach w Dworze Artusa, miejskich ordynacjach
antyzybkowych, Grubej Marynie i braci flisaczej, toruńskiej Białej Damie
i wielu innych podaniach, które od wieków poruszają wyobraźnię mieszkań-
ców Torunia i przyjezdnych. W książce znalazły się także artykuły współcze-
snych autorów, choć odwołujące się do historycznej materii: Piotra Grochow-
skiego o smoku toruńskim i pieśni o tumultcie oraz Hanny Łopatyńskiej o rekla-
mie prasowej w przedwojennym Toruniu. Natomiast współczesne zagadnienia
poruszyli: Bożena Olszewska w artykule o krasnalach w przydomowych ogród-
kach, Hubert Czachowski w tekście o tzw. mocnych miejscach w przestrzeni
Torunia – tych wyróżniających się atrakcjach turystycznych, których nie spo-
sób ominąć zwiedzając miasto, takich jak Krzywa Wieża, pomnik czy Dom
Kopernika, Olga Kwiatkowska w artykule o stosunkach toruńsko-bydgoskich
i Paweł Łuczynko w eseju o folklorze studentów UMK. Tom zamyka tekst
Artura Trapszyca z rozważaniami o historii i współczesnym Toruniu.

Anna Ziemlewska (Toruń)

Piotr Oliński (Toruń)